

# Svět jako riziková existence

## 1. Globální rizika

## 2. Globální rizika podle Svět. ekon. fóra

## 3. Globální rizika podle Národní výzvědné rady (USA)

### 1. Globální rizika

Jako ve všem vedle pozitiv přináší globalizovaný svět i nemalá rizika. **Globální rizika jsou rozpoznávané hrozby existenci a životu globální společnosti.** Je to zkratkovité označení společnosti, která je **mnohem dynamičtější** než kterýkoliv dřívější společenský řád. **Riziková společnost žije**, na rozdíl od předcházejících kultur, **spíš budoucností než minulostí.**

**Teorie rizik byla zpočátku reakcí na řadu destabilizujících trendů a úzkost vzbuzujících fenoménů devadesátých let minulého století, v té době zejména na masívní nezaměstnanost (dnes není menší: pohybuje se mezi 20 – 25 mio). *Postupně rozpoznávaná environmentální rizika, rychlé politické změny v Evropě (1989), rostoucí sociální nerovnosti v celém světě vedly k tomu, že teorie rizik zaujala prominentní místo při interpretaci uvedených jevů neboť napomáhala nalézt smysl a příčiny nesoudržnosti globální***

***společnosti***, kterou německý sociolog **Ulrich Beck** nazval **rizikovou společností**. ***Teorie rizik tak poskytuje jistá vysvětlení krizových jevů vlastních éře globalizace***. Činí si rovněž nárok naznačit nejen lidem v Evropě a ve Spojených státech, ale na celém světě sociální a politické důsledky nastalé situace.

Odpor ke globalizaci ve světovém měřítku je právě důsledkem projevů rizik, jež globalizace vyvolává, při čemž od kultury ke kultuře se motivace tohoto odporu liší, v souladu s konkrétně se projevujícími různými negativními dopady globalizace ( nezaměstnanost, environmentální problémy, spory a konflikty o zdroje a p.). V tom se základní předpovědi klasické zprávy o stavu světa z počátku sedmdesátých let Meze růstu manželů Meadowsových nezměnily. Výčet očekávaných rizik se ovšem rozšířil.

## **2.Globální rizika podle Svět.ekon. fóra**

**Světové ekonomické fórum v r. 1971 založil německý profesor Klaus Schwab. Je to nezisková organizace, která za svůj cíl pokládá zlepšování stavu světa vytvořením platformy pro setkávání podnikatelů, finančníků, politiků, akademiků, náboženských představitelů s cílem projednávat globální, regionální a průmyslové problémy.**

**Základní současná rizika definovala v r. 2008 např. zpráva Globální rizika ( Global risks) vydaná tímto Světovým ekonomickým fórem. Zpráva vytypovala čtyři základní rizika pro nejbližší budoucnost, a to finanční rizika, potravinovou bezpečnost, hrozby zásobovacím sítím a roli energie.**

a) **Finanční rizika** : kořeny jsou v současné finanční situaci zejména Spojených států a Evropské unie, jejichž zadluženost dosáhla nebezpečných rozměrů. Odhaduje se, že to může být předzvěstí konce hegemonie dolaru i Eura ve světové ekonomice. ***Jsou nejisté náznaky, že tato krize dočasně pomíjí.***

b) **Potravinová bezpečnost**: jde o propojení problémů sahajících od klimatické změny přes energetickou bezpečnost až po nedostatek vody.

c) **Hrozby zásobovacím sítím**: v rámci mezinárodní spolupráce ***slučováním firem došlo k fragmentaci výroby***, neboť tržní ohledy vedly k ***přenášení výroby různých součástí a součástek téhož výrobku do různých částí světa*** . Zranitelnost krizemi finančního trhu, terorismem, politickými krizemi, přírodními katastrofami ohrožuje plynulost a stabilitu navzájem propojených ekonomických procesů. Totéž se ovšem týká i dopravy surovin, energetických zdrojů (ropy, plynu, uhlí). ***Typicky důsledky zemětřesení a slapové vlny v Japonsku v r. 2011.***

d) **Role energie**: energie je klíčovým vstupem světové ekonomiky. Vzrůst ceny ropy ( v r. 2007 poprvé nad 100 USD

/ barel, v současnosti kolem 110 USD/ barel – 159 l) indikuje budoucí problémy.

***Je zajímavé sledovat kam se hodnocení rizik Světovým ekonomickým fórem posunulo za následujících pět let.*** Poslední zpráva vyjmenovává poměrně větší počet rizik v celkem pěti oblastech, a to v oblasti **ekonomické, environmentální, geopolitické, sociální a technologické.**

**a) ekonomická oblast** zahrnuje zejména chronickou finanční nerovnováhu ( převis výdajů nad příjmy), nepříznivé důsledky regulace, chronická nerovnováha na pracovních trzích (nezaměstnanost), extrémní volatilita cen potravin a energií;

**b) environmentální oblast** zahrnuje selhání adaptačních opatření na klimatickou změnu, přetrvávající výkyvy počasí, nevhodné využívání půdy a vody, nevhodná urbanizace, nadměrné využívání živočišných druhů;

**c) geopolitická oblast** zahrnuje rozšiřování zbraní hromadného ničení,, selhávání globálního vládnutí ( selhávání diplomatického řešení konfliktů, OSN, terorismus), unilaterální nacionalizace zdrojů, slabé státy, pevně zavedené korupční vztahy, pevně zavedené formy organizovaného zločinu ( ***zejména např. pašování drog z J. Ameriky do USA nebo z Afganistánu přes Nigerii v Africe do států EU***);

**d) sociální oblast** zahrnuje krizový nedostatek potravin, neudržitelný růst populace, ohrožení pandemiemi, růst

náboženského fanatismu, nezvládnutá migrace, nepřátelství vůči globalizaci, neúčinný boj proti šíření drog;

**e) technologická oblast** zahrnuje kritické selhávání systémů (např. zásobování surovinami, energetický systém, správní systém apod.), počítačové útoky (např. masové zcizování, krádeže počítačových dat, podvádění v této oblasti), nepředvídané důsledky opatření k zastavení klimatické změny, nepředvídané důsledky používání nanotechnologií, selhání ochrany intelektuálního vlastnictví, zvyšování objemu kosmického odpadu.

### **3. Globální rizika podle Národní výzvědné rady (USA)**

Jde o instituci strategického plánování pro zpravodajské služby USA, která pracuje pro CIA, min. zahraničí USA, min. obrany).

Její výhled sahá do r. 2025.

**a) Obecný přehled**

**b) Nové transnacionální agendy n**

**c) Komplexnější mezinárodní systém**

**d) Shrnutí**

Nedostatek vody v Asii  
Nedostatek vody v Asii  
Nedostatek vody v Asii  
Nedostatek vody v Asii) **Obecný přehled**

**Mezinárodní systém v r. 2025 bude nesrovnatelný s dnešním díky vzniku nových mocností, globalizované ekonomice, historickému přenesení relativního blahobytu a ekonomické síly ze Západu na Východ a díky rostoucímu významu nestátních subjektů.**

Bude dále vzrůstat relativní **význam různých nestátních subjektů**, které zahrnou obchod, kmeny ( **Tuaregové, Kurdové např**), **náboženských organizací a zločineckých sítí**. Subjekty tohoto procesu se mění stejně jako šíře, množství **transnárodních záležitostí, významných pro pokračující globální prosperitu ( mezinárodní výzkum např.)**.

Na druhé straně stárnoucí populace ( Evropa, Japonsko) v rozvinutém světě, rostoucí problémy s výrobou energie, zásobováním potravinami a vodou jakož i obavy z klimatické změny **budou limitovat dosavadní historicky bezprecedentní věk prosperity**.

Navzdory nestálosti současných finančních vztahů, které mohou zrychlit řadu současných trendů, **není třeba se obávat totálního zhorcevní mezinárodního systému jak k tomu došlo v letech 1914-1918**, kdy se zastavila tehdejší začínající gloabliazce.

Strategické rivality budou vznikat v souvislosti s obchodem, investicemi a technologickými inovacemi . **Nicméně není**

***třeba si myslit, že to může vyústit ve stejný scénář jako v 19. stol., jakým byly závody ve zbrojení, územní expanze a vojenské konfrontace.***

**Nicméně vyhlídky nejsou jasné.** I když Spojené zůstanou pravděpodobně jediným nejsilnějším subjektem světové scény, jejich relativní síla - i ve vojenské oblasti se bude zmenšovat jejich akční prostor bude omezenější. ***Politici a veřejnost budou ve zvýšené míře požadovat , aby se jednalo na základě multilaterální spolupráce – protože mezinárodní systém bude ochromen v důsledku přechodu ze starého na nový mezinárodní řád*** ( viz kap. Světové vládnutí, Perspektivy globalizace).

**Ekonomický růst podporující růst nových mocností.**

Současný ***proces přechodu globálního blahobytu a ekonomické síly zhruba ze Západu na Východ, má dva zdroje.*** Předně ***růst cen ropy a ostatních surovin přinesly vysoké zisky státům Zálivu a Rusku. Zadruhé nízké náklady kombinované s vládními politikami přenesly výroby a některé služby do Asie.***

***Růstové projekce zemí jako Brazílie, Rusko, Indie a Čína ( BRIC) indikuje, že společně dosáhnou stejný podíl na globálním HDP někdy v letech 2040-2050.*** Čína v příštích 20 letech získá větší vliv na světové dění než kterákoliv jiná země. ***Pokud setrvají současné trendy*** ( např. roční tempa přírůstku HDP), ***Čína se stane druhou nejsilnější ekonomikou***

***na světě a bude vedoucí vojenskou silou.*** Může se rovněž stát největším dovozce přírodních zdrojů a největším znečišťovatelem. ***Čína a Indie se musí rozhodnout nakolik budou ochotné a schopné hrát zvýšenou roli ve světě a jak se budou chovat k sobě navzájem. Rusko má potenciál pro to, aby se stalo bohatší, mocnější ve stejném období, pokud bude investovat do lidského kapitálu, rozvine svou ekonomiku a bude se integrovat do světových trhů.*** Jinak bude Rusko čekat značný úpadek, zejména pokud ceny ropy se ustálí na pouhých 50-70 USD/brl. Úrovně zemí BRIC nemá naději dohánout žádná další země. Nicméně ***poroste politický a ekonomický význam dalších zemí jako Indonésie, Iránu, a Turecka.***

***Čína, Indie a Rusko nebudou kopírovat západní liberální model*** ( viz. kap. Globalizace a ekonomika). Místo toho ***budou dále rozvíjet model státního kapitalismu.*** Ten se uplatnil v řadě dalších států, jejichž vliv stále narůstá, a to v Jižní Koreji, Taiwanu a Singapuru.

***Nicméně vzhledem k velikosti Ruska a zejména Číny lze očekávat, že se v nich mohou prosadit demokratizační tendence.***

Řadu dalších zemí čeká však další úpadek. ***Subsaharské země (Mali, Niger, Čad, Somálsko)*** budou dále čelit ekonomickým problémům, populačním stresům, občanským konfliktům a politické nestabilitě.



I když řada velkých zemí **Latinské Ameriky** dosáhne do r. 2025 středně vysokých příjmů, populistickou politikou spravované země jako Venezuela ( Chavez) a Bolívie ( Morales) budou nadále zůstat pozadu. ***Celkově Latinská Amerika zůstane za Asií, zejména pokud jde o konkurenceschopost.***

**Asie, Afrika a Latinská Amerika** budou nadále zaznamenávat ***populační růst i v příštích 20 letech.***

Spojené státy budou tvořit výjimku mezi zeměmi se stárnoucí populací díky vyššímu populačnímu přírůstku ( afroameričané a latinos) a imigraci ( zejména z Jižní Ameriky).

**Populační přírůstky zaznamenají zejména subsaharské státy Afriky, státy Středního východu , jižní a střední Asie a státy Pacifiku.**

**b)Nové transnacionální agendy.**

**Otázka zdrojů bude prioritní problémem budoucnosti.**  
***Bezprecedentní ekonomický růst bude vyvolávat zvýšená tlak na velký počet vysoce strategických zdrojů, zahrnujících energii, potraviny, vodu.*** Bude se zmenšovat počet zemí se zásobami energetických zdrojů (ropy, zemního plynu apod.). Svět se ocitne ve stadiu přechodu na jiné druhy energie od ropy k zemnímu plynu, uhlí a jiným alternativním druhům energií.

**Poptávka po potravinách vzroste o 50 % kolem r. 2030** v důsledku růstu populace přesunu potravních návyků k západním vzorům. Již dnes odborníci sestavili **seznam 21 zemí s 600 miliony obyvatel, zápasících se nedostatkem orné půdy a vody. Do roku 2025 bude do této kategorie patřit už 36 zemí a celkem si 1,6 mliardy lidí.**

**Klimatická změna tuto situaci dále zhorší.** I když její vliv bude rozdílný v různých zemích, řada z nich bude trpět nedostatkem vodních zdrojů a zemědělské produkce. Distribuce těchto nedostatků zasáhne především rozvojové země , zejména oblast Sahelu.

**Nové technologie mohou přispívat k řešení energetických problémů a překonávání nedostatku potravin a vody.** Přejchod na nové technologie ve všech oblastech však bude pomalý. **Současné studie ukazují, že trvá 25 let než dojde k zavedení nových energetických technologií např.**

**Předpokládaný vývoj terorismu, konfliktů a šíření prostředků hromadného ničení. Vývoj těchto jevů bude determinovat situace trhů se zdroji. Není pravděpodobné, že by terorismus do r. 2025 vymizel. Jeho přitažlivost se však bude zmenšovat za předpokladu, že bude docházet k ekonomickému růstu a bude se snižovat nezaměstnanost v zemích Středního východu.** V opačném případě a pokud nebudou k dispozici dostatečné prostředky politického nátlaku, bude narůstat nespokojenost a radikalizace mládeže,

kteřá se bude ochotně připojovat k teroristickým organizacím. ***Znepokojivé v této souvislosti je, že teroristé se mohou dostat k biologickým prostředkům a – což je méně pravděpodobné – k jaderným zbraním.***

Třebaže ***není jisté, že Irán nakonec bude vlastnit jadernou zbraň, státy v Perském zálivu mohou hledat způsoby zajištění své bezpečnosti spojením s „externími“ mocnostmi (USA, Indie, Čína apod.) a případně rozvíjet vlastní nukleární bezpečnost.***

Pokud jde o **ideologické konflikty** podobné jaké existovaly v době studené války ***jsou nepravděpodobné, nakořik státy budou zaměstnány pragmatickými výzvami globalizace vyrovnáváním se z přesuny v globálním mocenském uspořádání. Vliv ideologie bude silnější v muslimském světě, zejména v jeho arabském jádru.*** Tyto státy budou mít problémy s mládeží a ekonomickou zaostalostí . ***Týkat se to bude zejména Pakistánu, Afganistánu, Nigérie a Jemenu.***

Mohou vzniknout **konflikty o zdroje. Vědomí snižujících se zdrojů energie povede země k akcím, které by jim zajistily budoucí přístup k energetickým zdrojům.** V krajním případě to může vyústit v mezistátní konflikty, ***pokud politické elity usoudí, že zajištění těchto zdrojů je podstatné pro udržení domácí stability a přežití jejich režimů.*** Avšak ***i případně krátké válečné konflikty budou mít devastující účinky na světovou ekonomiku.***

Na zvyšování napětí může mít vliv i výstavba modernizace lokálních námořních sil – příklad tohoto trendu již dnes nabízejí Indie Čína.

Nedostatek vody v Asii a na Blízkém východě zřejmě ztíží spolupráci při získávání nových zdrojů jak v rámci států tak mezi nimi.

***Riziko spojené s nukleárními zbraněmi zůstane sice v příštích dvaceti letech velmi nízké, ale bude vyšší než dnes. Za trvalé nebezpečí třeba pokládat možné zvýšení sporů mezi Indií a Pakistánem. Také možnost zhroucení severokorejského režimu představuje otázku po schopnosti malých států kontrolovat a zabezpečit své nukleární arsenály.*** Užití Jderných zbraní by vyvolalo ve světě bezprostřední humanitární, ekonomický a politicko- vojenský šok.

### **c) Komplexnější mezinárodní systém.**

***Trend k většímu rozptýlení autority a moci*** (viz přesuny ze západu na východ), projevující se po několik desítek let, ***pravděpodobně zesílí jako důsledek vzniku nových globálních hráčů*** ( BRIC aj.), ***nedostatku odpovídajícího institucionálního uspořádání*** ( viz OSN, WB, IMF, WTO apod.), ***expandujících cregionálních bloků*** ( EU, ASEAN, AU, Liga arabských států, NAFTA, MERCOSUR aj.) ***a zvyšující se síly nestátních subjektů a jejich sítí*** ( Světové sociální fórum, církve, ). Tato rozmanitost hráčů na světové scéně ***může***

***mít pozitivní důsledky pokud vyplní mezery vzniklé úpadkem institucí vytvořených po II. světové válce.*** Nebo naopak může vést k další fragmentaci mezinárodního systému a ztížit mezinárodní spolupráci.

***Není pravděpodobné, že státy BRIC by podstatně ovlivnily mezinárodní systém jak to způsobily Německo a Japonsko v 19. A 20. století.*** Nicméně vzhledem ke svému geopolitickému a ekonomickému vlivu budou mít značnou volnost uplatňovat své politické ekonomické normy spíše než přijímat normy Západu.

***Vliv nevládních organizací bude pravděpodobně omezený vzhledem k nedostatku sjednoceného úsilí jaké mohou vyvíjet státy a multilaterální – vládní – instituce.***

***Větší asijský regionalismus kolem r. 2025 bude mít globální důsledky, protože bude vyústěním vývoje ke třem světovým kvazi-blokům, a to, Severní Americe, Evropě a Východní Asii.***

***Regionální skupiny mohou soutěžit při stanovování trans-regionálních standardů informačních technologií, biotechnologie, nanotechnologie, intelektuálních vlastnických práv a jiných aspektů „nové ekonomie“.*** Na druhé straně selhání této spolupráce by mohlo zvýšit konkurenční střety o zdroje mezi Čínou, Indií a Japonskem.

***Součástí vzrůstající komplexity překrývajícího se vlivu států, institucí a nestátních subjektů bude šíření politické identity, která povedeš k vzniku nových sítí a objevení nových***

komunit. ***Není pravděpodobné, že by se některá politická identita stala dominantní.*** Nicméně na náboženských vírách založené sítě mohou hrát významnější roli jako jádro řešení transnacionálních záležitostí jako je životní prostředí nebo sociální nerovnosti.

***Spojené státy i v r. 2025 budou představovat stále nejvýznamnějšího hráče globální scény.*** Navzdory současnému růstu antiamerikanismu, ***Spojené státy budou vnímány jako potřebný prvek vytváření regionální rovnováhy na Střemím východě a v Asii.*** Lze očekávat, že budou také hrát stále ***významnou roli v boji proti terorismu. USA sehraji také důležitou roli při sjednocování názorů a odstraňování rozporů při řešení problémů, vyplývajících z klimatické změny.***

Díky změnám v mocenském uspořádání světa budou mít ***USA zúžený prostor pro uplatňování své politiky a budou více než dosud odkázány na spojeneckou podporu.*** Významně bude americkou politiku ovlivňovat vnitřní vývoj u mnoha nejvýznamnějších světových hráčů, zejména v Rusku a v Číně.

## **Shrnutí.**

Z přehledu hlavních trendů budoucího světového vývoje je zřejmé, ***vstupujeme do období velkých diskontinuit, šoků a překvapení. Typickou ukázkou jsou jaderné zbraně a pandemie. V některých souvislostech jsou překvapení jen otázkou času : např. energetický přechod je nevyhnutelný.*** Přechod ze dřeva na uhlí otevřelo industrializaci. V tomto

případě přechod - zejména náhlý - z fosilních paliv by měl velký zpětný dopad na producenty energie na Středním východě a v Euroazii a způsobil by , že některé státy by přestaly být globálními či regionálními hráči.

Jiné diskontinuity jsou obtížněji předvídatelné. Mohou být důsledkem interakcí několika trendů a záviset na kvalitě nejen politického vůdcovství. ***Takovou nejistotu představuje zda Čína nebo Rusko se budou demokratizovat.*** Politický pluralismus se zdá přitom méně pravděpodobný v Rusku vzhledem k chybějící ekonomické diverzifikaci. ***Snížení cen energetických surovin, ropy a zemního plynu, by mohlo vést k větší ekonomické liberalizaci v Rusku***

Nejistý je také jaký vliv budou mít demografické změny na vývoj Evropy, Japonska i samého Ruska.

***Výsledkem úrovně politického vedení bude také zda se globální instituce dokážou přizpůsobit změnám v mocenských vztazích ( viz. kap. Světové vládnutí).***

